

## FÁZE 2: KRITICKÉ BĀDÁNÍ



Ve fázi kritického bádání se snažíme porozumět příčinám problému a rolím, které v něm zastáváme.

Kritické bádání navazuje na fázi probouzení z ticha, ve které sdílíme individuální zkušenosti a znalosti a pojmenováváme společný problém ke zkoumání. Bádání může navazovat také na fázi reflexe po akci, ve které už studující zkusili\*y změnit svou situaci akcí a nyní se snaží porozumět otázkám, které se jim otevřely. Chceme pochopit problém systémově a porozumět tomu, na koho dopadá a kdo z problému může těžit.

Důležitým principem je společná práce vyučujících a studujících. Společně berou problém jako předmět společného zkoumání.

Vyhýbáme se dlouhým monologům, poučování a moralizování. Abychom došli\*y porozumění, potřebujeme častěji mluvit o vlastních představách o světě, předpokladech, přesvědčeních, mentálním modelech.

### KROKY A OTÁZKY:

#### 1. MAPUJEME PROBLÉM

Začínáme společným sběrem myšlenek a mapujeme to, jak problému nyní rozumíme. Sdílíme zdroje informací a poznatky, zajímavosti a vlastní názory a budujeme společnou motivaci problému porozumět.

Bádající mohou přinést články či knihy, umění nebo jiné zdroje, se kterými se setkaly\*i. Zjišťujeme, co dalšího potřebujeme a chceme vědět a hledáme pro to patřičné zdroje. Vytváříme vlastní učební plán.

- ? Co víme? Co si myslíme, že víme?
- ? Čemu chceme porozumět?
- ? Jak si všímáme, že se problém projevuje kolem nás a ve světě?

#### 2. SNAŽÍME SE POROZUMĚT PROBLÉMU „SYSTÉMOVĚ“

Problémy, kterým se věnujeme, mají často cyklickou povahu (důsledek problému je zároveň jeho příčinou). Proto se pro porozumění problému potřebujeme dívat na vztahy příčin a důsledků, na proměnu problémů v čase a předpoklady, které problém umožňují (jako jsou vzorce myšlení, naše hlubší přesvědčení o světě).

- ? Proč se problém děje? Jaké jsou jeho příčiny a důsledky?
- ? Jak se části problému navzájem ovlivňují?
- ? Jak se problém proměňuje v čase?
- ? Co problém umocňuje a zvětšuje?
- ? Co naopak působí zklidnění a vyrovnání?
- ? S jakými předpoklady o světě k problému přistupujeme?  
Jak by se na problém díval někdo z jiné kultury?

#### 3. SOCIÁLNÍ ANALÝZA (V ČÍ PROSPĚCH JE SYSTÉM NASTAVENÝ?)

Nyní se stává ústředním tématem moc. Hledáme, kdo má k moci přístup a kdo jí má nedostatek, nebo komu je přímo upírána; kdo má možnost volit svá rozhodnutí a kdo nikoli; kdo svou akcí proměňuje životy druhých. Smyslem sociální analýzy je zviditelnit a pojmenovat mocenské nerovnosti a možné důsledky na další aktéry. Hledáme, jak spolu jednotliví aktéři souvisí, jak se navzájem mohou ovlivňovat a kdo může z nastavení sociálních sítí těžit. Pro zakreslování sociální analýzy pomáhá vizualizace a fyzické ztvárnění formou např. myšlenkové mapy/mapy aktérů.

- ? Kdo nastavení udržuje? Komu nastavení slouží?  
? Čí hlasy nejsou slyšet? Na koho problém dopadá?

## 4. POJMENOVÁVÁME VLASTNÍ POZICI A ZÁJEM (ZNOVU POJMENOVÁVÁME VZTAH K PROBLÉMU)

V této fázi pojmenováváme svou pozici v problému a spolu s tím i vlastní moc či bezmoc. Ptáme se "Kde jsem v problému já?" Formulovat vlastní pozici umožní:

V této fázi pojmenováváme svou pozici v problému a spolu s tím i vlastní moc či bezmoc. Ptáme se "Kde jsem v problému já?" Formulovat vlastní pozici umožní vidět se v síti problému jako aktér, který je s problémem spojen a který problém ovlivňuje. Pak bude snazší vidět možné protihráče (antagonisty), a jejich motivace a vztahy k nám samotným, stejně jako možné spojení\*yně, kteří\*ré mají podobnou pozici jako my a naše vlastní limitní situace. Tehdy může být užitečné ptát se na otázky.

- ? Co se zdá, že nemůžeme změnit?  
? Kde máme pocit, že nastavení nemůžeme ovlivnit?

### Procesy na straně studujících

- ∴ Zkoumají problém, řídí své učení.
- ∴ Ověřují své předpoklady a domněnky.
- ∴ Snaží se porozumět problému jako celku, mění své úhly pohledu pro to, aby zvýšili\*ý vlastní porozumění.
- ∴ Zvažují, jak způsoby myšlení ovlivňují stávající realitu a budoucnost.
- ∴ Pojmenovávají pozici jednotlivých zájmových skupin a snaží se porozumět jejich motivaci a postojům pro řešení problému i pro porozumění jeho příčinám.
- ∴ Hledají vlastní roli v problému a formulují, co je pro ně v problému důležité.

### Procesy na straně vyučujících

- Facilitují proces učení, předkládají materiály a zdroje, ze kterých čerpat.
- Přinášejí různé perspektivy skupin.
- Pomáhají studujícím odkrývat předpoklady, které padly ve fázi „Probouzení z ticha“.
- Pomáhají skupině odolávat lákavým a rychlým závěrům.
- Přinášejí materiály, které odkrývají souvislosti mezi částmi systému.
- V diskusi nevnucují svůj výsledek nebo své přemýšlení.
- Dávají prostor pro sdílení emocí a pocitů, vedou skupinu k respektu, porozumění a empatii
- Pomáhají graficky znázorňovat diskusi a vytvářet společnou mapu (mapa kotví diskusi)